

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη

Η ΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

(από το βιβλίο *Ιστορίες από το Βυζάντιο, α' τόμος, εκδόσεις Πατάκη*)

Στην Αγία Πόλη

Μεγαλόπρεπο, σκεπασμένο με την πορφύρα, μ' ένα μεγάλο σταυρό στο μεσαίο κατάρτι του, σηκώνει την άγκυρα το αυτοκρατορικό «ναβίγιο» στο λιμάνι της Όστιας.

Στην προκουμαία καλλίφωνοι ψάλτες και ιερείς συνοδεύουν την άπαρση με θρησκευτικούς ύμνους. Η Αυγούστα Ελένη χαμογελά όρθια στην πρύμνη, χαιρετώντας με το άσπρο της πέπλο τον Κωνσταντίνο, που στέκεται στην πορφυροσκεπάστη άκατο, προβοδώντας για το μεγάλο ταξίδι της Παλαιστίνης την άγια μητέρα του.

Πιο πολύ κι από τα πανιά του βασιλικού караβιού, που έχουν απλωθεί σ' όλη τους τη δόξα, το αγέρι της θάλασσας, τραγουδώντας στα ξάρτια, φουσκώνει με αγαλλίαση την ψυχή της Αυγούστας. Καθισμένη σ' ένα θρονί αναπαυτικό, έξω από το θάλαμο της, στην πρύμνη του караβιού, παρακολουθεί τα παιχνίδια των δελφινιών στον ακύμαντο πόντο. Όμως η σκέψη της ταξιδεύει πιο γρήγορα κι απ' αυτά κι έχει φτάσει κιόλας στη Γιάφα, με τ' άσπρα σπιτάκια, που μοιάζουν με ολόλευκα κρίνα ανάμεσα στις πορτοκαλιές. Έχει φτάσει κιόλας, περνώντας μες στο φορείο της τη ζεστή Παλαιστίνη, στην πόλη που διάλεξε για τη δράση της, στην πόλη που μάταια πάσκισαν να τη ρίξουν στη λήθη οι εθνικοί βασιλιάδες της Ρώμης, αλλάζοντας τ' όνομά της σε Αιλία Καπιτωλίνα. Κάθε καρδιά χριστιανική το μουρμούριζε με συγκίνηση εκείνο τ' όνομα που ζητούσαν να σβήσουν.

Σ' εκείνη την πόλη της Ιερουσαλήμ, που κρατούσε στα σπλάχνα της το Σταυρό του Κυρίου, ταξίδευε τώρα η μάνα του Κωνσταντίνου. Αυτό το Πανάγιο Εύλο πήγαινε να βρει, ύστερα από 319 χρόνια, να το χαρίσει στο γιο της για στήριγμα, η Αυγούστα Ελένη.

— Δε θα 'ναι και τόσο εύκολο το έργο μας, Μάρκο, λέει στον αρχηγό της φρουράς, που ο Κωνσταντίνος της έδωσε για πιστό συνοδό της.

Ο Μάρκος είναι ο παλιός γνώριμός μας, ο χριστιανός που είχε αξιωθεί ν' αντικρίσει, μαζί με τον αυτοκράτορα, τ' ολόφωτο σύμβολο τότε στις Άλπεις.

— Τι πληροφορίες κατάφερες να μαζέψεις από τ' αρχεία της Ρώμης; ρώτησε η Ελένη. Έχουν γίνει αλήθεια σημαντικές επιχωματώσεις στο Γολγοθά και στην πόλη;

— Μεγάλες, Αυγούστα. Εθνικοί κι Εβραίοι συναγωνίστηκαν ποιος θα θάψει βαθύτερα τ' άγιο μυστικό. Έσβησαν κάθε ίχνος. Βουνά ολόκληρα από πέτρες και χώματα παραμόρφωσαν την τοπογραφία της Ιερουσαλήμ, που σ' εκείνα τα μέρη ισοπεδώθηκε και σκεπάστηκε με λιθόστρωτο. Πάνω σ' αυτό κτίστηκε ύστερα ναός για το Δία και την Αφροδίτη.

— Μα, τότε, αυτόν το ναό θα γκρεμίσουμε πρώτα, Μάρκο! είπε η Αυγούστα, που δεν αποθαρρύνόταν μπροστά στα εμπόδια. Κι αν ο Κύριος ευδοκήσει, θα βρούμε κάτω από το βάθρο του τον Πανάγιο Τάφο και το Σταυρό Του.

Και τον γκρέμισαν το ναό κι αναμόχλευσαν τα θεμέλιά του. Η Αυγούστα, με τη σκαπάνη στο χέρι, είχε κάνει την αρχή, μετά τον αγιασμό, που είχε ψάλει ο επίσκοπος Μακάριος. Μα του κάκου δούλευαν, μήνες τώρα, χιλιάδες εργάτες, οι πιο πολλοί χριστιανοί, που προσφέρθηκαν εθελοντικά.

Στηριγμένη σ' ένα ραβδί που της είχαν χαρίσει, κομμένο από το Όρος των Ελαιών, η Ελένη στεκόταν ακούραστη, επιβλέποντας τη δουλειά, από τα χαράματα ως τη νύχτα. Μήνες τώρα άναβε κι έσβηνε μέσα της η ελπίδα. Μήνες τώρα πάλευαν, δίχως να ξέρουν πού πήγαιναν, μέσα σε ολόκληρα βουνά χώματα, τα τσαπιά και τα φτυάρια.

Ο Μάρκος, που πάντα συνόδευε την Αυγούστα, δεν έμενε αργός. Η θερμή χριστιανική του ψυχή δεν ησύχαζε παρά μόνον όταν χωνόταν μες στους εργάτες, με τη σκαπάνη στο χέρι κι αυτός. Το ίδιο και η άλλη ακολουθία της αυτοκράτειρας.

Οι Ιουδαίοι και οι εθνικοί σατίριζαν την προσπάθεια της Αυγούστας Ελένης.

— Γυρεύουν μέσα σε μνήματα αιώνων ένα μνήμα που δεν ξέρουν καν σε ποιο μέρος βρίσκεται! ψιθύριζε ο ένας στον άλλο.

— Και το πιο αστείο δεν είναι αυτό. Επιμένουν να βρουν, σώνει και καλά, ένα ξύλο που, μέσα σε τόσες καταστροφές, ή θα κάηκε ή θα σάπισε...

— Θα το βρούμε, αν θέλει ο Κύριος, έλεγε η Αυγούστα μ' επιμονή και με πίστη...

Και κάποια μέρα η τσάπα ενός εργάτη άφησε ήχο μεταλλικό. Είχε χτυπήσει σε στέρεο βράχο. Όλοι οι εργάτες μαζεύτηκαν τότε σ' εκείνο το μέρος και το καθάρισαν απ' τα χώματα. Ήταν η σκεπή ενός τάφου λαξεμένου σε πέτρα. Μελέτησαν τη Γραφή. Υπολόγισαν τόπο, σχήμα.

Βεβαίωσαν κάθε λεπτομέρεια: Ήταν το μήμα του Ιησού! Με την επιτάφια πέτρα πεσμένη ανάσκελα μπρος στο σπήλαιο. Ήταν αυτό που ζητούσαν. Ο τάφος του Θεανθρώπου!

Η είδηση σήκωσε θύελλα ενθουσιασμού στην ανθρωποθάλασσα που τριγύρισε αμέσως το εύρημα. Ένα ρίγος συγκλόνησε τις καρδιές. Η Αυγούστα, που πρώτη φορά ύστερα από μήνες ατέλειωτου μόχθου ένιωσε τα πόδια της να λυγίζουν, πήρε το χέρι του επισκόπου και, προχωρώντας προς το μνημείο, γονάτισε και προσκύνησε. Τα μάτια της ήταν υγρά όταν ανασήκωσε το κεφάλι. Με χείλη τρεμάμενα ευχαρίστησε το Θεό.

Πέρασε πάλι καιρός, η μια μέρα διαδεχόταν την άλλη σαρώνοντας τις ελπίδες. Το Άγιο Ξύλο δεν έλεγε να βρεθεί. Του κάκου ρωτούσαν, ανάκριναν, συγκέντρωναν θρύλους. Οι Έλληνες διασκέδαζαν, οι Εβραίοι έκλεισαν με πείσμα το στόμα.

— Αυτοί, και να ξέρουν, δε θα μιλήσουν! έλεγε ο Μάρκος. Μα, πάλι, και πώς να ξέρουν; Πέρασαν πάνω από δέκα γενιές.

— Ναι, η παράδοση δεν πεθαίνει, είπε ο επίσκοπος. Πολλές οικογένειες θα το ξέρουν το μυστικό μεταδίδοντας το με όρκο από γενιά σε γενιά. Γιατί λέει ο θρύλος πως όσοι το ξέρουν το μέρος αυτό τ' αποφεύγουν σαν την κατάρα. Μα θα 'ναι ελάχιστοι κι ορκισμένοι αυτοί που κρατούν την παράδοση ζωντανή.

— Αν θελήσει ο Κύριος, θα τη φέρει στ' αυτιά μας, είπε, ακλόνητη πάντα κι αλύγιστη στο έργο της, η Αυγούστα. Μα ας κάνουμε ένα διάλειμμα στη δουλειά. Οι εργάτες κουράστηκαν τόσους μήνες.

— Ναι, αύριο θα τους δώσουμε άδεια δυο βδομάδες να πάνε στα σπίτια τους, είπε ο Μάρκος.

Έπεσαν να κοιμηθούν λυπημένοι εκείνο το βράδυ. Το σταμάτημα της δουλειάς θα χαλάρωνε τη χαρά και την έξαψη κι ίσως ίσως θα κλόνηζε σε πολλούς την πίστη.

Το θαύμα

Σ' ένα σπιτάκι της Ιερουσαλήμ ένα φως τρεμοσβήνει πάνω από μια σκηνή συγκινητική. Στο κρεβάτι του πόνου ένα κορίτσι δεκαπέντε χρονών αγωνίζεται με το θάνατο. Είναι η μονάκριβη κόρη του Σίμωνα και της Λείας. Σαν τριαντάφυλλο ήταν, κι έγινε τώρα χλωμή σαν τα κρίνα της Ζαβουλών. Γονατισμένοι μπροστά στο κρεβάτι της, οι απαρηγόρητοι γονείς περιμένουν ν' ανοίξει τα μάτια της η Ραχήλ. Μα η κοπέλα θαρρείς κι έχει φύγει πια απ' τον κόσμο τούτο.

«Δε βγάζει τη νύχτα» σκέπτεται ο Σίμων μ' απόγνωση. «Ας το πάρω απόφαση κι ας αρχίσω να φτιάχνω το νεκρικό της κιβούρι...»

Μπήκε στο εργαστήρι του, όπου μοσκομύριζαν τα κυπαρισσόξυλα και τα κέδρα. Έριξε μια ματιά κι είδε ανάστατο το εργαστήρι, σαν τη ζωή του. Στη μέση ένα ερμάρι από βαριά καστανιά έμενε ατέλειωτο. Στις γωνιές πολυθρόνες, τραπέζια περίμεναν το στερνό στίλβωμά τους. Ανάκατα εδώ κι εκεί τα πριόνια κι οι σμίλες. Το μαύρο γεράκι του Χάρου, που χίμηξε άξαφνα πάνω απ' το γαλήνιο σπιτάκι του ξυλουργού, άπλωσε και σ' αυτή τη γωνιά τον απαίσιο ίσκιο του. Όλα νεκρώθηκαν και μονάχα για ένα κιβούρι θα ζωντάνευαν τώρα.

Πήρε απ' το σωρό τα κυπαρισσόξυλα ένα και βάλθηκε να το πελεκά.

«Θα το κάνω πλατύ κι αλαφρό» συλλογιέται «για να κοιμάται με άνεση το παιδί και θα το στολίσω με λουλούδια σκαλιστά και μ' αγγέλους».

Βρύση τρέχουν τα δάκρυα απ' τα μάτια του, λες και θέλουν να μαλακώσουν το ξύλο. Άξαφνα μια φωνή απ' το σπίτι αναστατώνει το Σίμωνα.

«Θα ξεψύχησε» σκέφτεται και τρέχει ο έξαλλος πατέρας.

Μα όχι, η κόρη δεν είχε πεθάνει. Είχε ανασηκωθεί στο κρεβάτι της και παραληρούσε. Η δύστυχη μάνα την παρακολουθούσε βουβή. Ο Σίμωνας πήγε κοντά στο κρεβάτι κι έκανε ν' αγκαλιάσει την κόρη του.

— Μη μιλήσεις! μουρμούρισε η Λεία στον άντρα της. Η Ραχήλ κάτι βλέπει...

Κι αλήθεια, η κόρη βρισκόταν σ' έκσταση. Είχε στυλώσει τα μάτια της στο κενό και τ' ωχρό προσωπάκι της φωτιζόταν με μίαν απόκοσμη λάμψη. Άπλωνε τα χέρια σαν να 'θελε ν' αγκαλιάσει τον οραματισμό της ψυχής της:

— Πώς αστράφτει, μητέρα! μουρμούρισε... Δεν είναι από ξύλο, παρά από φως... Στις τέσσερις άκρες του κάθονται τέσσερις άγγελοι... Και στη μέση, εκεί που ακουμπούσε ο Κύριος το κεφάλι Του, βρίσκεται ένας ήλιος... Όχι, όχι, δεν είναι εκεί που τον ψάχνει η βασίλισσα... Ο πατέρας τον είχε κρυμμένο... Μα να που τον βρήκαμε. Πήγαινε, μάνα, να της τον πας της βασίλισσας. Τρέξε, μάνα, αν θες να γίνει καλά η Ραχήλ...

Η μητέρα, που ξέχασε ολότελα πως ο άντρας της ήταν μπροστά, σήκωσε το χέρι της και σταυροκοπήθηκε.

— Κύριε, σώσε την κόρη μου! φώναξε. Κάνε το θαύμα Σου!...

Δεν πρόλαβε ν' αποτελειώσει την προσευχή της. Ο Σίμων την έπιασε από τον ώμο.

— Είσαι, λοιπόν, χριστιανή; φώναξε. Κάνεις σταυρό;

— Είμαι χριστιανή, είπε ήσυχα η γυναίκα. Κι εγώ κι η Ραχήλ. Ο Χριστός άνοιξε τα μάτια μας. Θα σου το λέγαμε, Σίμων, αν δεν αρρώσταινε η Ραχήλ. Είναι δυο μήνες που έχουμε βαπτιστεί.

Η Ραχήλ είχε ξαναπέσει στο μαξιλάρι... Μα, σαν να 'χε ακούσει τα λόγια της Λείας, μουρμούρισε:

— Είμαι χριστιανή! Ο Σταυρός! Ο Σταυρός είναι ο ήλιος! Πηγαίνετε να το πείτε στη βασίλισσα πως τον έχουμε εδώ το Σταυρό... Πήγαινε, πατέρα, αλλιώς η Ραχήλ θα πεθάνει!

Στα λόγια αυτά, ο Εβραίος τεχνίτης σηκώθηκε σαν αυτόματο. Μπήκε στο εργαστήριο, ξεκλείδωσε ένα μικρό κασελάκι και πήρε από μέσα ένα χαρτί. Το 'κρυψε στο στήθος του κι ύστερα βγήκε από το σπίτι και χάθηκε μέσα στη νύχτα...

* * *

— Η Αυγούστα κοιμάται, είπε ο φρουρός. Πώς μπορεί τέτοια ώρα να σε δεχτεί, άνθρωπέ μου;

— Η Αυγούστα πρέπει να ξυπνήσει! είπε ο παράξενος επισκέπτης.

Ο Μάρκος, που άκουσε το διάλογο, πήγε κοντά.

— Ποιος ζητά τη βασίλισσα; ρώτησε.

— Ένας Εβραίος! Επιμένει, σώνει και καλά, πως είναι ανάγκη να την ξυπνήσουμε.

— Κοντεύουν μεσάνυχτα. Η Αυγούστα έχει αποσυρθεί από ώρα, είπε ο Μάρκος. Δε γίνεται να την ενοχλήσουμε. Έλα το πρωί.

— Όταν μάθει γιατί τη θέλω, θα με δεχτεί, είπε ο άνθρωπος. Πέστε της πως είναι για το Σταυρό που γυρεύει. Ξέρω το μέρος που πρέπει να σκάψετε...

Ο Μάρκος δε δίστασε πια. Μπήκε στο μέγαρο του πραιφέκτου και ξύπνησε πρώτα τον επίσκοπο. Ο Μακάριος πήγε ο ίδιος και χτύπησε στο δωμάτιό της. Η είδηση ήταν μεγάλη.

Ύστερα από λίγο ο Σίμων ο ξυλουργός -γιατί αυτός ήταν ο νυκτερινός επισκέπτης- έπεφτε στα γόνατα με το πρόσωπο καταγής.

Η βασίλισσα, που φλεγόταν ν' ακούσει το μυστικό του, έκανε νόημα στο Μάρκο και ανασήκωσε τον Εβραίο.

— Δεν είναι ώρα για προσκυνήματα, είπε. Πες μας τι ξέρεις.

Ο Σίμων ανασηκώθηκε τότε, μα έμεινε καθιστός στα γόνατα, γιατί ήταν τόσο ταραγμένος, που δεν μπορούσε να κρατηθεί όρθιος.

— Πάνε παραπάνω από δέκα γενιές, άρχισε να λέει, που ένας μου πρόγονος, μαραγκός σαν και μένα -όλοι στη φαμίλια μας μαστορεύουμε το ξύλο κι ο γιος παίρνει απ' τον πατέρα την τέχνη και το εργαστήριο-, εκείνος ο

πρόγονος μου, λοιπόν, έφτιαχνε σταυρούς τον καιρό του Ποντίου Πιλάτου. Μα κάποια μέρα, καθώς έφτιαχνε έναν, είδε κάτι παράξενο. Το ξύλο, σαν να 'ταν από χρυσάφι, λαμποκοπούσε. Κι όταν τον έστησε το σταυρό έτοιμο στη γωνιά, το εργαστήρι έλαμψε ολόκληρο. Δυο στρατιώτες μπήκαν τότε και πήραν το σταυρό για το Γολγοθά. Ο πρόγονός μου, ξαφνιασμένος απ' τα παράξενα που είχε δει, ακολούθησε το σταυρό και τρεις μέρες δεν έφυγε από κοντά του. Λες κι είχε άξαφνα όλη η ζωή του συγκεντρωθεί σ' εκείνο το ξύλο. Λες κι ήταν το μόνο του έργο. Σίμωνα τον έλεγαν κι ήταν απ' την Κυρήνη. Στο δρόμο που πήγαινε προς το Γολγοθά, ο κατάδικος που κρατούσε το ξύλο κουράστηκε κι έπεσε. Ο Σίμων ο Κυρηναίος προχώρησε τότε και σήκωσε αυτός το σταυρό του καταδίκου. Όλοι έφυγαν ύστερα απ' τη σταύρωση του προφήτη. Μονάχα ο Σίμων απόμεινε, λες και του είχαν καρφώσει τα πόδια στο Γολγοθά. Δε φοβήθηκε μήτε το σεισμό μήτε το σκοτάδι. Είδε τη νύχτα τους μαθητές που ξεκρέμασαν τον Εσταυρωμένο. Σαν μάνα που ξαναβρίσκει χαμένο παιδί, ο τεχνίτης εκείνος χίμηξε κι άρπαξε το ξύλο. Το πήρε στα χέρια του. Ήταν ανάλαφρο σαν το φως. Μα, καθώς κατέβαινε από το λόφο, τον είδαν οι στρατιώτες και του το πήραν... Οι Εβραίοι φοβήθηκαν τότε κι εξαφάνισαν κάθε ίχνος από τη σταύρωση του Χριστού. Μα εκείνος ο προγονός μου τα είδε όλα. Πήραν και τους άλλους σταυρούς, μάζεψαν τα καρφιά, την επιγραφή που είχε σπάσει και τα 'ριξαν μέσα σ' ένα βόθρο πίσω απ' το λόφο του Γολγοθά. Ύστερα έριξαν πάνω στο βόθρο πέτρες και χώματα.

— Μα εσύ πώς τα ξέρεις αυτά; ρώτησε η Αυγούστα.

— Ο πρόγονός μου εκείνος τα είπε στο γιο του πριν πεθάνει. Του τ' άφησε μάλιστα και γραφτά στο χαρτί ετούτο. Έτσι μεταδόθηκαν, από γενιά σε γενιά, ως εμένα. Είμαστε Εβραίοι, μα το έχουμε λίγο καύχημα πως απ' τη γενιά μας δουλεύτηκε κείνο το ξύλο, και τον προφήτη αυτόν τον σεβόμαστε σαν το Μωυσή... Σήμερα με πρόσταξε η κόρη μου να σας φανερώσω το μυστικό. Είναι ετοιμοθάνατη κι ίσως να μιλά με το στόμα της ο Θεός. Η Ραχήλ μου κι η Λεία, η μάνα της, είναι χριστιανές...

Πήραν τον πάπυρο και τον διάβασαν. Όλα συμφωνούσαν με τη διήγηση του Σίμωνα.

— Και ξέρεις το μέρος;

— Το ξέρω καλά... Είναι ένα κατάφυτο ύψωμα, που μυρίζει πιο δυνατά κι απ' τους κήπους της Γαλιλαίας. Είναι ο λόφος με τους βασιλικούς, πίσω από το Γολγοθά. Δεν το είδατε στο χαρτί; Όσο κόβεις, τόσο φυτρώνει το μυρωδάτο φυτό. Μα κανένας Εβραίος δεν πλησιάζει σ' εκείνο το λόφο.

— Μα, τόσα χρόνια μέσα στο βόθρο, δε θα 'χει σαπίσει το ξύλο; είπε η Αυγούστα ανήσυχη.

Ο Εβραίος απάντησε χωρίς τον παραμικρό δισταγμό.

— Όχι, Αυγούστα. Είναι το κέδρο, κι εκείνο το ξύλο δε φθείρεται στο νερό. Όσο πιο πολύ μένει μάλιστα, τόσο σκληρότερο γίνεται!

* * *

Πλήθος κόσμου μαζεύτηκε τ' άλλο πρωί γύρω από το λόφο. Όταν αντίκρισαν το φορείο της βασίλισσας, η βοή σηκώθηκε ως τα ουράνια. Τι θαύμα, αλήθεια! Τι ευωδιά! Όλος ο λόφος ήταν κατάφυτος από το μυρωδάτο σγουρό φυτό. Ο κόσμος στεκόταν σε κύκλο, απόμακρα λίγο. Λες κι έτρεμε μην πατήσει ακόμα κι ένα μικρό φυλλαράκι.

Η ανασκαφή άρχισε νωρίς. Τα χώματα φάνηκαν σε λίγο πιο σκοτεινά. Ναι, εκεί θα 'ταν ο βόθρος παλιά, ξεραμένος πια τώρα.

Πιο κάτω βρήκαν τις πέτρες. Τα τσαπιά δούλευαν με πάθος. Κάθε λεπτομέρεια μαθευόταν αμέσως, αναταράζοντας την πλατιά λαοθάλασσα.

Άξαφνα η σκαπάνη χτύπησε σε ξύλο. Όλοι γονάτισαν μονομιάς σ' εκείνη την είδηση. Η Αυγούστα, ο Μακάριος, ο Μάρκος πήγαν κοντά στον εργάτη και, πέφτοντας με τα γόνατα, άρπαξαν το ξύλο. Ήταν ένας σταυρός!

— Βρέθηκε ο Σταυρός του Κυρίου!... Βρέθηκαν τρεις σταυροί!... Θαύμα!... Θαύμα!...

Ρίγος διαπερνούσε όλους. Βρύση έτρεχαν τα μάτια.

— Σηκώστε το Σταυρό του Κυρίου ψηλά! φώναξε ο λαός.

Μα ποιον απ' τους τρεις να σηκώσουν; Μαύρα απολιθώματα κι οι τρεις, σκεπασμένοι με λάσπη. Ποιος να 'ταν ο Σταυρός του Χριστού; Το σανιδάκι με την επιγραφή που τους έδωσε την απόδειξη για τη γνησιότητα των τριών σταυρών βρέθηκε μονάχο, ξεκαρφωμένο. Τέσσερα γράμματα σε τρεις γλώσσες: ελληνικά, εβραϊκά και λατινικά. I.N.B.I.: Ιησούς Ναζωραίος, Βασιλεύς Ιουδαίων. Σε ποιον απ' τους τρεις να 'ταν καρφωμένο; Κανένα συμπέρασμα δεν μπορούσε να βγει.

— Σταθείτε! φώναξε τότε, μέσα απ' τα πλήθη, μια γυναικεία φωνή, κι η γυναίκα του Σίμωνα, σκίζοντας τον κόσμο, παρουσιάστηκε μ' αναστατωμένη την όψη.

— Η Ραχήλ μου πεθαίνει! Η Ραχήλ μου μπορεί να 'χει κιόλας πεθάνει... Τη φέρνουν ξοπίσω... Αν την αγγίξετε με το Τίμιο Ξύλο, θα γίνει καλά. Είναι χριστιανή, σώστε τη Ραχήλ μου...

Κι έκλαιγε και σπάραζε και σερόνταν στα γόνατα. Ο επίσκοπος Μακάριος συγκινήθηκε κι ένα φως τού πλημμύρισε την ψυχή.

— Φέρτε την άρρωστη, είπε. Αν είναι θέλημα του Θεού, ο Σταυρός του Κυρίου θα κάμει το θαύμα.

Ο Σίμων μ' έναν άλλο Εβραίο έφερναν το φορείο. Η κόρη, με κλειστά βλέφαρα, δεν ανάσαινε πια. Μια χλωμάδα κέρινη είχε σκεπάσει το πρόσωπο της.

Ο Μακάριος προσευχόταν βουβός. Ο κόσμος κρατούσε την ανάσα του. Ύστερα ο επίσκοπος πήρε τον πρώτο σταυρό κι άγγιξε την άρρωστη. Τίποτα! Πήρε το δεύτερο μ' ένα καρδιοχτύπι. Ούτε κι αυτός! Ο κόσμος περίμενε μ' αγωνία. Θα ευδοκήσει ο Κύριος; Θα τους κρίνει άξιους ν' αντικρίσουν το θαύμα; Θα τους χαρίσει τον Τίμιο Σταυρό Του;

Μεγαλόφωνη τώρα κι ολόθερμη, μέσα απ' όλα τα στόματα, υψωνόταν η δέηση. Ο Μακάριος είχε πάρει τον τρίτο σταυρό. Το ακίνητο σώμα σπαράχτηκε μονομιάς. Άνοιξαν τα μάτια. Η κόρη, που ένα ανάλαφρο ρόδισμα φάνηκε στην όψη της, ανακάθισε στο φορείο και φίλησε πρώτη το Σταυρό του Κυρίου.

Αλάλαξαν τότε τα πλήθη κι όρμησαν μπροστά. Μα ο γερο-επίσκοπος τους σταμάτησε μ' ένα κίνημα επιτακτικό.

— Ο Σταυρός! Ο Σταυρός!

Το Πανάγιο Ξύλο υψώθηκε γιγαντόκορμο πάνω από τα πλήθη. Το σύμβολο του θανάτου γινόταν το σύμβολο της ζωής. Φωτεινό σαν από χρυσάφι, όπως το αντίκρισε ο μάστορας όταν βγήκε απ' τα χέρια του μέσα στο εργαστήριο, πριν από δέκα γενιές!

Την ίδια μέρα ο Μάρκος ξεκίνησε, βιαστικός μαντατοφόρος. Η Αυγούστα ανυπομονούσε να στείλει στο γιο της την είδηση. Σ' ένα κιβώτιο που το σκάλισε ο Σίμωνας -χριστιανός πια κι αυτός- η μεγάλη μητέρα έκλεισε το δώρο της: Ένα κομματάκι απ' τ' άχραντο ξύλο και πέντε καρφιά. Τα καρφιά του πάθους. Ο Κωνσταντίνος τα 'βαλε στο κράνος του φυλακτό κι όσο ζούσε δεν τ' αποχωρίστηκε πια.

Μεγαλόπρεπος ανυψώθηκε ύστερα από λίγο, σκεπάζοντας τον Πανάγιο Τάφο, ένας ναός σε ρυθμό βασιλικής. Η αγία Ελένη έβαλε το θεμέλιο λίθο. Αφειδώλευτα σκόρπισε ο Αύγουστος τους βασιλικούς θησαυρούς του για να κτισθεί και να λάμψει από χρυσάφι κι ασήμι.

Στο ναό εκείνο της Αναστάσεως υψώθηκε αργότερα -14 Σεπτεμβρίου- ο Σταυρός του Κυρίου, που έγινε πια η καρδιά του κόσμου.

— Νυν απολύεις τη δούλη σου, Δέσποτα! είπε η αγιασμένη βασίλισσα καθώς έμπαινε στο ναβίγιο για το γυρισμό.

Και, ω, πόση χαρά κι αγαλλίαση έκλειναν εκείνα τα λόγια!